

N:o 163.

Af herr **Hj. Branting**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om stadsfullmäktigeval.*

I motioner N:is 100 och 101 vid 1897 års riksdag tog jag mig dristigheten hemställa om sådan ändring af nu gällande bestämmelser dels för städerna i allmänhet och dels för Stockholm, att vid val af stadsfullmäktige blott *en* röst skulle tillkomma hvarje dervid röstberättigad. Som icke annat var att vänta med ännu rådande anda inom Riksdagen, blefvo dessa förslag af lagutskottet afstyrkta och af båda kamrarna afslagna. Utskottet uttalade som sin mening (lagutskottets utlåtande n:o 12) att en utjemning af den kommunala rösträtten till full likställighet »hvarken vore rättvis eller skulle komma att visa sig lönlös till gagn för stadskommunerna», men gick för öfrigt icke närmare in på ämnet, då efter utskottets åsigt frågan om en begränsning af den kommunala rösträtten på landet borde utredas och afgöras *före* frågan om vidare utjemning i städerna. Första Kammaren fann detta vara alldeles för hofsamt svar på en motion af så samhällsvådlig beskaffenhet — alldeles samma reform hade föreslagits för årtionden sedan af män som Lars Johan Hierta och Arvid Gumælius — och biföll som tecken härför, på förslag af herr Billing, den 27 februari utskottets kläm med ogillande af dess motivering. I Andra Kammaren fördes med anledning af motionerna den 3 mars en debatt, som mynnade ut i att kammaren med 150 röster biträdde lagutskottets hemställan; en minoritet på 57 röster samlade sig kring herr Svenssons i Karlskrona reservation: skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning i hvad mån begränsning af den kommunala rösträtten i städerna borde vidtagas.

Ehuru en sådan utgång må synas föga uppmuntrande att snart komma igen, anser jag det dock vara min pligt mot valmän och meningsfränder att än en gång före de nya valen begära ett uttalande

från Riksdagen beträffande den 100-gradiga röstskalan vid stadsfullmäktigeval, denna säreget svenska kuriositet, som Europa icke afundas oss. Det har nemligen under senaste tid visat sig tydliga tecken till att det kommunala rikemansenväldet, som hägnas af nu gällande lag, mer än förr väcker harm och opposition inom stora kretsar af våra städers kroppsarbetare och dem närstående samhällslager. Dessa klasser ha flerstädes hunnit den grad af utveckling och tillkämpat sig den ställning i det allmänna sociala lifvet, att de kunna kräfvat som en alldeles själffallen gård af rättvisa säte och stämma i förvaltningen af sin stads angelägenheter. Men mot den 100-gradiga skalans skyddsvärn för det krassaste penningväldet ha deras öfverallt dock mycket hofsamma framställningar studsat magtlösa tillbaka.

Så var t. ex. fallet vid stadsfullmäktigevalet i *Karlstad* den 3 december 1898. Högerlistan togs der »ren» af 81 personer, vensterlistan — som blott hade 7 namn olika bland 22 — bars fram af 162 röstande. Men de 162 fingo ingen enda vald, deras sammanlagda röstetal efter skalan var blott 2,096, medan de 81 räknade upp 5,077 röster och ensamma dominerade valet bland 334 röstande. Samma proportion går igen, om man ser på de särskilda namnen. Vensterns märkeskandidat stannade utanför med 4,649 röster, medan ett af högerns namn gick in med 7,580; men den utestängde hade i det allra närmaste dubbelt så många personliga röster som den valde. Hvem kan inför en sådan upp- och nedvändning af alla rimliga valregler jäfva platsens radikala tidning, då den kallar resultatet »en penningens guldglänsande triumf öfver menniskan, såsom sig hör och bör under vårt mammonistiska samhällsskick!»

I *Gefle* var valet den 9 december 1898 det lifligaste, som der förekommit. De sista timmarne på qvällen stodo arbetarevalmännen i kö för att bland de 23 stadsfullmäktige, som skulle utses, söka få fram en enda bland sina egna, sågverks- och brädgårdsarbetareförbundets förtroendeman, äfvensom åtminstone ett vensternamn. Också visade det sig, att bland 1,163 röstande hade arbetarekandidaten fått röster af 732, medan den siste högermannen, en grosshandlare, valdes af 422 personer. Men arbetaren stannade utanför med 6,481 röster, grosshandlaren gick in med 14,888 röster. Den rena högerlistan togs af 257 valmän, den rena vensterlistan af 578. Men de förra förfogade öfver 11,039 röster, när de sistnämnda, trots sitt antal, ej nådde högre än till fattiga 4,845.

I arbetarstaden *Eskilstuna* upprepades ett par dagar derefter samma historia. Högern besatte hvarenda plats, tack vare en minoritet på 107 personer, hvilka förfogade öfver 5,536 röster. Venstern mönstrade

omkring 300 man, men de alla vägde ej mer än 2,361 på den 100-gradiga skalans penningvåg.

Dylika färska exempel på den gällande skalans oeffter rättlighet, äfven då valmännen af arbetareklassen visat ett onekligen betydande intresse och nit för att få någon målsman för sina synpunkter in bland stadsfäderna, böra efter min tanke utgöra fullgiltigt skäl för Riksdagen att taga i förnyad ompröfning, om den kan stå till svars med att ännu längre på intetsägande grunder skjuta undan att i grund reformera kommunala valrättsbestämmelser, hvilka leda till så befängda resultat.

* * *

Det enda skäl för ett sådant undanskjutande, som anfördes af 1897 års lagutskott, gick blott derpå ut, att en begränsning af den kommunala rösträtten på landet borde föregå en utjemning i städerna. Detta tågordningsargument är dock rent godtyckligt uppkonstrueradt, då de båda reformerna på intet sätt stå i något formelt eller reelt beroende af hvarandra, intressera helt olika folkklasser och kunna genomföras samtidigt eller efter hvarandra, så långt den goda viljan räcker, utan att i ringaste mån gå i vägen för hvarandra. Icke heller blef under debatten i kamrarne detta skäl tillmätt någon vidare betydelse.

Deremot bestreds i denna debatt nästan från intet håll, att det nuvarande tillståndet i sjelfva verket var ohållbart, och till och med lagutskottet yttrade sig icke afvisande om »någon jemnare fördelning af de röstberättigades inflytande på kommunala beslut», fastän utskottet menade, att denna utjemning afgjort icke borde gå till likställighet.

Vid sådant förhållande bör nog efter mångas mening en enskild riksdagsman utan vidare böja sig för den kompakta majoriteten och föreslå något slags kompromiss, t. ex. den 100-gradiga skalans utbytande mot en 40-gradig, som Andra Kammaren 1891 tog för sin del till utgångspunkt för en skrifvelse, eller mot en 20-gradig, som redan nu gäller vid kyrkostämma i Stockholm, eller ännu enklare lemna hela frågan åt regeringen till utredning. Men om det må kunna vara försvarligt och välbetänkt att jemka på personliga meningar i sådant som t. ex. anslagsfrågor, är det deremot afgjort förkastligt och på längden äfven oklokt att, när stora principiella spörsmål skola tagas upp, för opportunistiska ögonblickssynpunkter offra grundsatser och sin hela uppfattning af rättvisans kraf. Det kan icke heller tillkomma dem, som söka i Riksdagen främja de nu tillbakasatta folklagens intressen, att

upphöra med påminnelserna om hvad den medborgerliga likställigheten verkligen kräfvat, därför att för tillfället ingen utsigt förefinnes, att sådana erinringar skola af riksdagsmajoriteten beaktas.

Jag kan därför ej annat än å nyo framhålla, att vår svenska 100-gradiga röstskala saknar motstycke i den civiliserade världen, att man i länder som England, Frankrike, Schweiz och Norge genomfört grundsatsen om lika rösträtt för alla kommunalt röstberättigade, och att äfven i de stater, som åt de högst beskattade velat lemna ett något större mått af inflytande, man antingen stadgat lika rösträtt inom de skilda valmanskategorierna — två i Danmark, tre i Preussen — eller som i Belgien en röstskala upp till högst 4 röster, något, som här skulle anses för hopplös radikalism att föreslå. Och jag måste äfven på nytt betona, med hänvisning till min närmare utveckling af ämnet år 1897, den ovärderliga betydelse, en effektiv kommunal rösträtt har för arbetareklassens emancipation, för tillgodoseendet inom området för en stadskommuns verksamhet och befogenhet af arbetarnes berättigade kraf och — ej minst viktigt — för deras uppfostran till ansvars känsla och till praktisk administrativ duglighet.

Den 100-gradiga skalan måste alltså vika för likställighetens princip, icke blott emedan den strider mot den allmänna grundsatsen i det moderna samhället om jemlikhet i medborgerliga rättigheter, utan lika mycket af det praktiska skälet, att dess slopande utgör en nödvändig förutsättning för påbörjande i våra arbetarstäder af ett högst nödigt och nyttigt socialt reformarbete under de direkt intresserades egen medverkan.

Det anfördes vid 1897 års riksdag mot den lika kommunala rösträtten, icke blott af lagutskottets försvarare, utan äfven från håll, der man visat sig intresserad för en utjennad skala, att det vore orättvist att låta den, som skattade helt obetydligt, ha lika rösträtt med dem, som buro de tyngsta bördorna. Men en kommun är alls icke något bolag, i hvilket hvar och en har sin frihet att gå med eller icke och hvarur en liten aktieegare, när han vill, kan draga sig tillbaka, om han icke är nöjd med det sätt, hvarpå de stora begagna sin öfvermägt. Kommunen är en tvångs-association, hvars anpassning efter ett litet fåtals eller det stora flertalets intressen kan ytterst väsentligt inverka på dess medlemmars välbefinnande och i hvilken alla fullmyndiga sådana därför också böra ha talan som medlemmar. Att denna talan skulle ställas i proportion till de större eller mindre afgifter, de erlägga, innebär deremot en verklig orättvisa, ty dessa beräknas ju alltid till *lika* qvot af deras inkomster. Äfven när en gång progressiv beskattning i

kommunerna blir införd, hvartill väl för öfrigt Riksdagens medverkan lärer krävas, behåller samma resonnement sin giltighet, ty alla betalande medlemmar i kommunen skatta ändå i samma proportion, icke längre till sina inkomster, utan till sin *skatteförmåga*, såsom rättvisa och billighet kräva.

Det är sålunda fullkomligt vilseledande att tala om de rike såsom nu belastade med de »tyngsta» kommunala bördorna i jämförelse med andra till kommunen skattebetalande, och dermed förfaller också hvarje skäl, hvarför de rättvisligen skulle ha en högre slags rösträtt än andra, som också bära efter sin förmåga lika tunga eller till och med tyngre bördor. Och öfver hufvud är det en orimligt för trång syn på en kommuns, i all synnerhet en större stadskommuns verksamhet, att i den »är det så godt som alltid fråga om *utgiftern*», som en talaras ord föllo i Andra Kammaren den 3 mars 1897. Med det moderna samhällslifvets utveckling växer kommunen, som börjar så enkelt, ut till en hel liten stat i smått, till ett ytterst sammansatt socialt organ, som för att funktionera väl och främja på bästa sätt alla sina medlemmars materiella och andliga kultur för visso behöfver också medverkan och insatser från de massor, hvilkas små röstetal nu studsa tillbaka mot det svenska fyrkväldets murar.

Och härmed är jag inne på det andra argumentet från 1897 mot den lika kommunala rösträtten: den skulle »icke lända till gagn» för stadskommunerna.

Tolkar man detta lagutskottets uttryck på möjligast gynsamma sätt, kan derur måhända läsas fram ett slags patriarkalisk oro för att de stora barnen, massan af kommunalt röstberättigade, om skalan fölle, icke skulle förstå att se till godo sin stads och sitt eget bästa så väl, som det styrande förmögna fåtalet nu gör. Att jag för egen del har större tilltro till det folk, som sedan dess fått kungsord på att »bättre, ärligare, mognare och trognare folk icke finnes på jorden», behöfver jag icke försäkra, men detta lärer föga inverka på riksdagsmajoritetens pessimism. Deremot vill jag göra ett medgifvande genom att bringa en synpunkt på tal, som i min förra motion icke var upptagen.

Jag medgifver nemligen, att det måste följa olägenheter af att en *enda* grupp i ett samhälle (eller en korporation) så fullständigt dominerar ett val, att den kan *helt och hållet* utestänga andra grupper äfven från det berättigade inflytande, som bör tillkomma minoriteterna såsom kontrollerande och kritiserande. Vid de val i Karlstad, Gefle och Eskilstuna, hvilka jag ofvan omtalat, skedde just sådana orättfärdiga öfvergrepp. I riktig uppskattning af sin vanmagt gent emot den 100-

gradiga skalan hade arbetare-valmännen icke satt ett ögonblick i fråga att, ehuru utgörande det stora flertalet skattebetalare, också tillsätta ett flertal fullmäktige efter sitt hufvud. De begärde blott en eller par platser, från hvilka deras synpunkter kunde föras fram till den moraliska kraft och verkan, de kunde hafva på den kompakta massan motståndare. Men äfven detta förvägrades hänsynslöst. Flertalet skulle icke ens få komma till orda i stadens råd — det är för närvarande svensk kommunal själfstyrelse.

Från ett sådant orättfärdigt majoritetsvälde, hvilket slår under sig äfven de platser, på hvilka minoriteterna enligt det representativa systemets sjelfva grundidé hafva obestriddliga anspråk, vill efter min öfvertygelse arbetareklassen gerna afstå. Den är nu sjelf alltjemt utsatt därför, men den begär inga repressalier. Kan ett valsystem införas vid våra stadsfullmäktigeval, som ger hvarje grupp hvad den tillkommer i mån af dess styrka bland *valmännen*, så blir det för visso icke den nya demokratien, som kommer att göra svårigheter mot det samma.

Och ett sådant valsystem finnes i de s. k. *proportionella* valen.

Jag har svårt att tänka mig annat, än att de, som af lojal omtanke för en sakkunnig och framsynt skötsel af våra städers kommunala angelägenheter, hysa betänkligheter mot att eventuellt helt utlemna dessa åt de hittills i kommunalförvaltningen orepresenterade mindre skattdragande, måste finna udden väsentligen bruten af sina invändningar mot den lika rösträtten, om sjelfva valmetoden så förbättras, att äfven de nu ledande elementen alltid bli vederbörligt representerade. Den sociala position, dessa nu enväldigt herskande intaga, borgar till och med för en afsevärdt fylligare representation, än enbart deras numeriska antal skulle berättiga dem till.

Det proportionella valsättet bör äfven ur en annan synpunkt särskildt tilltala dem, hvilka utan privat- eller klassegoistiska biasfigter önska en duglig och verkligt representativ kommunalstyrelse. Genom att det ger minoriteterna berättigadt utrymme skulle det nemligen på kraftigast tänkbara sätt medverka till att utgallra från våra stadsfullmäktige den långa rad af personligen undermåliga medlemmar, hvilka ett enbart majoritetsval gerna låter följa i släptåg efter det segrande partiets bättre namn. Majoritetsvalet premierar den partitrogna medelmåttan, det proportionella valsättet ger hvarje parti tillfälle att få plats i främsta rummet för sina bästa. Och ingen lärer våga påstå, att icke genomsnittsnivån af svenska stadsfullmäktige skulle fara väl af en höj-

ning, liksom också redan af den lyftning, som alltid följer, der olika meningar få bryta sig mot hvarandra.

Icke heller vore det rimligt att afvisa tanken på införandet af proportionella val till våra stadsfullmäktige med den invändningen, att konsekvenserna då kräfde sådant valsystem äfven vid de politiska valen, något, som af lätt insedda skäl icke skulle låta sig göra utan genomgripande förändringar i valkretsarnes storlek m. m. Vid de politiska valen sörjer ändå i någon mån de olika partiernas olika gruppering öfver landet för att äfven minoriteterna få representanter i Riksdagen. Men om den meningsgrupp, en stadsfullmäktige-valman tillhör, fullständigt utestänges i hans egen kommun, är han för sina intressen och synpunkter naturligtvis icke det ringaste hjälpt med att hans partivänner kanske i en annan stad fullständigt beherska valet.

Denna enkla betraktelse visar efter min uppfattning alldeles klart på att just stadsfullmäktigevalen med särskild styrka ropa efter det proportionella valsystemet, hvilket då på grund af de skäl, jag förut anfört, naturligtvis måste tillämpas på den lika rösträttens grund.

Men, invänder man, allt detta må vara teoretiskt hur riktigt och önskvärdt som helst; så länge man icke kunnat anvisa något *praktiskt* antagligt, tillräckligt enkelt proportionellt valsystem, kan det till ingen åtgärd föranleda.

Detta argument har utan tvifvel varit afgörande ända till senare tid, men numera har det efter min öfvertygelse icke längre giltighet.

När regeringen år 1896 föreslog införande af proportionella val i våra större städer, tillvann sig detta herr Annerstedts projekt inga sympatier i Riksdagen. Den från Danmark lånade metoden var hvarken enkel eller lättfattlig och skulle i tillämpningen ha öppnat dörrarna för valtrassel i oändlighet — fränsedt nu, att hela reformen blott skulle komma till användning i ett fåtal valkretsar, hvadan resultatet för Andra Kammarens allmänna sammansättning måste bli icke en riktigare representation, utan tvärtom en afsigtlig förskjutning till förmån för de konservativa intressena.

Den danska metoden är emellertid visst icke sista ordet i denna fråga. Dem, som närmare vilja sätta sig in i teoriens utveckling och förenkling, tillåter jag mig hänvisa till en uppsats af Emil Svensén, »Proportionel representation», hvilken finnes införd i maj- och oktoberhäftena för 1898 af »Statsvetenskaplig tidskrift».

De moderna metoderna utgå visserligen, liksom herr Annerstedts förslag, från den preliminära betraktelsen, att antalet afgifna valsedlar helt enkelt delas med antalet platser, som skola tillsättas, hvarigenom erhålles det s. k. qvottalet. Men det visar sig, att detta qvottal blott i ytterst sällsynta fall kan åstadkomma en fullständig fördelning af alla platser på de olika listorna. Det blir någon eller några platser öfver, hvilkas rättvisa besättande vållar svårighet.

Herr Annerstedt sökte komma ifrån denna med att stadga, att »de, som, med frånräknande af redan valde, funnits vara först upptagne å största antalet valsedlar, skola . . . förklaras valde». Men detta kan leda till fullkomlig orättvisa, premierar den största möjliga partisplittning samt lemnar ett oskäligt spelrum åt slumpen, såsom herr Svensén klart visar.

Knuten löses nu först derigenom, att valförrättaren bringar ordning och reda i mängden af valsedlar genom att uppdelade dem i särskilda flockar, så att hvarje flock innehåller alla de valsedlar, hvilka lyda å samma personer. Detta förfaringssätt tillämpas faktiskt redan nu och kan icke vålla den ringaste svårighet. Men på så sätt erhålles en lätt öfverskådlig stomme för det blifvande valresultatet.

Men den viktigaste förbättringen är, att man icke längre opererar med det direkt erhållna qvottalet, utan sänker detsamma något, för att det skall bättre motsvara sitt ändamål. I Norge, der lag af 27 juli 1896 medgifver användning af proportionella val till »Formandskaber» både i stads- och landtkommuner, är sjelfva sänkningen helt liten, och hufvudvigten lägges på att genom en enkel variant af den s. k. d'Hondts regel genom några divisioner finna ut, hur de skarpt skilda listorna böra sig emellan fördela de obesatta platserna. Herr Svensén åter har i sitt förslag fullföljt sänkningstanken ända derhän, att det nya fördelningstalet skall precis motsvara sitt ändamål och alla platserna utan några nya operationer kunna omedelbart tillsättas.

Detta förbättrade qvottal kallar han »det största effektiva fördelningstalet», och valreglerna skulle helt enkelt bli följande:

»1) Hvarje valman eger att fritt efter behag rösta på hvilka och huru många kandidater som helst och har dervid endast att på sin valsedel upptaga dem i den ordning, han önskar dem valde.

2) Alla valsedlarne ingå, sedan de blifvit å olika valorter insamlade, till den myndighet, som valets slutliga handläggning åligger.

3) Samtliga valsedlar skola af valförrättaren öppnas, till sin giltighet granskas och fördelas i särskilda flockar, så att hvarje flock innehåller alla sedlar, der samma namn förekomma i samma ordning.

4) Vid röstfördelningen skola sedelflockarna tagas i betraktande i ordning efter sin storlek, de talrikaste först, de fåtaligaste sist.

5) De godkända valsedlarna skola på det sätt fördelas, att så ofta någon finnes i första rummet uppförd på så stort antal sedlar, som motsvarar det högsta tal, hvilket kan läggas till grund för röstfördelningen, skall han förklaras vald, hvarvid iakttages, att på sedel, der den i första rummet redan finnes vald, hans namn förbigås och närmast följande namn å person, som icke redan är vald, räknas såsom i första rummet uppfördt.)

Man måste medgifva, att anspråken på valförrättarnes skarpsinne här äro nedbragta till ett minimum, på samma gång som valmännen äro alldeles fria att uppställa och gruppera sina kandidater efter personligt tycke. Detta sista är äfven i det norska systemet uttryckligen medgifvet, men den norska lagen gör dock hvad den kan för att drifva ihop valmännens stora flertal i skarpt afsöndrade partier. Trots att denna utpreglade gruppering kanske förefaller flertalet af nutidens svenskar väl sträng, har jag dock ansett hela denna norska lag vara af så stort intresse för oss, att jag tillåtit mig bifoga en öfversättning af densamma till min motion. Vi svenskar kunna endast ha godt af att en gång se svart på hvitt, hur vårt broderfolk i vester anordnat sina kommunala valförhållanden: i stället för den 100-gradiga skalan lika rösträtt, i stället för våra talrika alldeles utestängda så godt som *allmän* rösträtt, och som enda »garanti» mot denna genomförda demokrati stadganden om *proportionella val*, när ett större antal medborgare det kräver. Och äfven om man på teoretiska grunder skulle vilja ge företräde åt det Svensénska systemet för proportionella val framför det norska, så har detta sista förmånen att redan vara *praktiskt pröfvadt* och på det hela ha väl motsvarat sitt ändamål efter alla partiets sammanstående mening. Öfver halfva antalet kommuner lär redan till de första valen ha begagnat sig af sin rätt att skaffa sig en kommunalstyrelse, der minoriteterna också ha sitt ord med i laget, och ingenstädes har det försports någon svårighet att tillämpa de nya stadgandena. Den enda punkt, som väckt missnöje, har efter hvad sakkunnigt folk för mig uppgifvit, varit stadgandet om obegränsad kumulationsrätt; men denna detalj kan ej möta stor svårighet att jemka, om så finnes önskvärdt.

Förutom i Norge praktiseras redan de proportionella valen efter moderna principer i Belgien och Schweiz. Jag vågar dock icke här gå vidare in på det kapitlet.

Af det ofvan anförda torde tillräckligt framgå, att ett proportionellt valsystem på den lika rösträttens grund vid våra stadsfullmäktigeval förtjänar att allvarligt beaktas som en både från demokratisk och konservativ synpunkt antaglig och fördelaktig utväg från det nu rådande ohållbara rikedomsenväldet, hvilken tillgodoser rättvisans kraf, bestryggar minoriteternas befogade anspråk, bör verka höjande på dessa representantförsamlingars allmänna nivå och slutligen numera kan med fullt tillfredsställande enkelhet och utan några inkrånglade lagbestämmelser och valprocedurer realiseras.

Då en opinionsyttring från Riksdagens sida i städernas kommunala rösträttsfråga bör vara egnad att påskynda framläggandet af ett regeringsförslag till en effektiv reform, och då det måste anses högeligen önskvärdt, att ett dylikt reformförslag icke inskränker sig till att vara blott en ny klut på det gamla klädet, vågar jag således hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, vid uppgörande, så snart ske kan, af förslag till ändrade bestämmelser angående rösträtten vid val till stadsfullmäktige, Kongl. Maj:t äfven måtte taga i öfvervägande systemet: lika rösträtt — proportionella val.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 28 januari 1899.

Hjalmar Branting.

Bilaga.

**Den norska lagen om »Formandskaber» i städerna
af 27 juli 1896.**

Nedannämnda paragrafer i lagen af 14 jan. 1837 »om Formandskaber i Kjöbstæderne» skola lyda som följer:

§ 1.

Hvarje stad skall hafva ett »Repräsentantskab» (stadsfullmäktige) och ett af och bland dettas medlemmar valdt »Formandskab» (beredningsutskott), bestående af fjerdelen af representanterna.

Antalet representanter skall vara:

i stad, hvars folkmängd enligt den senast före valet hållna allmänna folkräkningen var

	öfver 3,000, men	»	»	icke öfver 3,000 invånare	20
	» 5,000	»	»	» 5,000	» 28
	» 7,500	»	»	» 7,500	» 36
	» 10,000	»	»	» 10,000	» 44
	» 15,000	»	»	» 15,000	» 52
	» 25,000	»	»	» 25,000	» 60
	» 50,000	»	»	» 50,000	» 68
	» 100,000	»	»	» 100,000	» 76
					84

§ 2.

Röstberättigade äro de norska medborgare, hvilka den 1 dec. det år röstlängden »(Mandtallet)» upprättas äro 25 år, i 5 år varit bosatta i landet, och vid röstlängdens afslutande i september antingen:

1) fylla någon af de bestämmelser, som i grundlagens § 50 a, b, c eller d äro föreskrifna för erhållande af statsborgerlig (politisk) rösträtt (äro embetsmän, ega eller arrendera jord, äro »rättighetsmän» i Finmarken, äro borgare i stad eller ega gård och grund till minst 600 kr. värde) eller

2) hafva för senast förflutna år betalt direkt skatt till stat eller kommun, samt derjemte under de 2 senaste åren haft bostad i staden, icke som tjänare tillhöra annans hushåll och icke heller vare sig äro i den ställning, som enligt grundlagens §§ 52 och 53 medför suspension eller förlust af rösträtt*), eller under senaste året mottagit understöd af fattigvården.

*) Suspension följer för åtal för groft brott, omyndighetsförklaring, konkurs; förlust följer för dom för mened, stöld, rån eller bedrägeri, öfvergång utan tillstånd i främmande makts tjänst, förvärf af medborgarrätt i främmande land, valsvek.

En hvar, som har en inkomst af sammanlagdt 400 kr., skall skattläggas till kommunen, äfven om han efter de gällande skattereglerna skulle vara skattefri. Skattebeloppet får i detta fall icke vara under 50 öre och icke öfver 2 kr.

§ 3.

Röstlängd öfver stadens enligt § 2 röstberättigade invånare föres af magistrat och »Formandskab». Utom de i den statsborgerliga vallängden uppförda personer införas endast de, som dertill anmäla sig. (Här följa föreskrifter, hur denna anmälan skall ske, hur vallängden skall ligga framme till eftersyn, att magistraten och »Formandskab» gemensamt skola afgöra tvistiga fall, och att den justerade röstlängden sedan skall gälla från 1 dec. 1 år utan andra ändringar, än som kunna följa af att Stortinget som högsta instans afgör en öfverklagad tvist om rösträtt, eller af att rösträtten suspenderas eller förloras genom att vederbörande under året råkar under §§ 52 eller 53 i grundlagen, flyttar från staden eller erhåller fattigunderstöd).

§ 4.

Repsesentanterna väljas af och bland stadens i röstlängden uppförda invånare. Valbar är en hvar, som är röstberättigad enligt § 2, äfven om han icke anmält sig till vallängden. Val företages hvar tredje år i december månad efter kungörelse af valbestyrelsen. Kungörelse sker på vanligt sätt inom oktober månads utgång med angivelse af hur många som skola väljas samt hvar och inom hvilka tider valmännen kunna afgifva sina röster. Valbestyrelsen består af magistrat och »Formandskab». (Här följa stadgar för hur det skall förfaras, när flera vallokaler behöfvas).

§ 5.

1. Valet sker med röstsedlar, som skola vara utan underskrift och inlagda i officiella kuverter. Röstsedlarne skola vara af hvitt papper och, liksom kuverterna, utan vidhäftadt eller påsatt särskildt märke. Som sådant räknas icke strykningar eller andra förändringar på röstsedeln. Kuverterna skola vara ogenomskinliga, ha samma storlek, form och färg samt vara försedda med offentlig stämpel. I vallokalen lemnar en medlem af valbestyrelsen ett sådant kuvert till hvarje valman, som personligen infinder sig.

Derest någon aflemnad röstsedel eller kuvert icke uppfyller dessa fordringar, kasseras röstsedeln. Förefinnes i något kuvert flera röstsedlar, skola samtliga kasseras, om de äro inbördes olika; äro de lika, godkännes blott en.

2. Namnen på röstsedeln skola anföras under löpande nummer. Upptager en röstsedel någon, som icke är valbar, anses dennes namn för oskrifvet. Upptager den flera giltiga namn, än som skall väljas representanter, anses de öfver-skjutande, som äro uppförda sist, likadeles som oskrifna.

3. Valmän, som infinna sig, nedlägga sjelfva sina kuverterade röstsedlar i en dertill afsedd urna. Är en valman genom laga förfall hindrad att personligen infinna sig, kan han sända in sin valsedel i slutet privat kuvert, inlagdt i en sluten åtföljande skrifvelse, som innehåller upplysning om förfallet.

4. Upprop sker icke, men genom förprickning eller anteckning i vallängden tillses, att ingen röstar mer än en gång.

5. Efter röstningens slut pröfvas först de anmälda förfallen. Då ett sådant blifvit godkändt, öppnas det privata kuvertet och dess innehåll lägges oläst i ett af de officiella kuverten, som derpå lägges i valurnan. Underkännes förfallet, skall det privata kuvertet öppnadt förvaras tillsammans med den åtföljande skrifvelsen.

6. Då förfallsanmälningarna genomgåts, blandas kuverten väl om hvarandra, hvarefter röstsedlarna uttagas. De, som befinnas vara lagliga, uppläsas tydligt eller genomgås, om de äro tryckta, på annat betryggande sätt af en medlem af valbestyrelsen under tillsyn af en annan medlem och antecknas af två andra medlemmar eller af två af valbestyrelsen antagna personer.

Derpå räknas rösterna upp. De, som fått de flesta röster, äro representanter i den ordning, röstetalet eller, i händelse af lika röstetal, lotten bestämmer.

7. För så vidt icke valförrättningen oafbrutet fortsättes, tills den är slutad, åligger det valbestyrelsen att sörja för, att röstsedlarne och listorna öfver de antecknade rösterna förvaras under gemensam försegling på säkert ställe.

§ 6.

Inlemnas till valbestyrelsen före den 14 oktober från minst 50 af de i den nya röstlängden stående valmännen, der dessas antal är 200 eller derunder, men från minst fjerdedelen af dessa valmän, der deras antal är öfver 200 och under 6,000, men eljest från minst 1,500 valmän begäran om att valet skall försiggå efter *proportionellt valsystem*, skola ytterligare följande regler iakttagas:

1. Samtidigt med kungörelsen om valet utfärdar valbestyrelsen en allmän uppfordran till valmännen att innan midten af november inkomma med förslag till vallistor.

2. Ett förslag till vallista måste, för att komma i betraktande, vara utfyllt under löpande nummer med så många olika eller upprepade (kumulerade) namn, som det skall väljas representanter, och vara underskrifvet af minst 20 valmän. Kandidaterna böra vara så tydligt betecknade, att förvexlingar undgås. Det bör angifvas, hur listan skall utfyllas, i fall något namn måste strykas, och till hvilken af undertecknarne valbestyrelsen har att vända sig vid förhandlingar angående listan. Ingen valman får underskrifva mer än ett förslag till vallista, och ingen kandidat får stå på mer än en lista. Hvarje förslag skall ha en öfverskrift, som anger, från hvilken grupp det utgår.

3. Listorna pröfvas af valbestyrelsen. Är en kandidat uppförd på mer än en lista, tillställer valbestyrelsen honom ett föreläggande att inom en bestämd frist förklara, på hvilken lista han föredrager att stå, med tillkännagifvande, att hans namn skall bli struket från de öfriga. Uraktlåtenhet att efterkomma detta föreläggande har till följd, att namnet strykes på alla listor. Befinnes en kandidat uppförd, som kan afböja att mottaga val, tillställes honom en uppfordran att inom bestämd frist förklara, huruvida han önskar sitt namn struket. Inkommer han icke inom denna frist med begäran härom, är hans rätt att afsäga sig förlorad. Finnes en kandidat uppförd, som icke är valbar, strykes han.

4. När listorna äro eller genom förhandling med förslagsställarnes representanter blifvit lagligen giltiga, låter valbestyrelsen senast 8 dagar före valet kungöra dem som officiella vallistor, hvarje lista med öfverskrift, som anger valtid och valkrets, förslagsställarnes namn och från hvilken grupp den utgår.

5. Det står hvarje valman fritt att som röstsedel begagna en lista (oförändrad eller med strykningar och kumulation), eller en »vild» röstsedel (d. v. s. en, som består af namn, som icke tillhöra någon lista), eller en »blandad valsedel».

Röstsedeln bör i hvar fall ha så många löpande nummer, som det skall väljas representanter, och vara utfylld, d. v. s. försedd med ett namn vid hvarje nummer. Härvid kan kumulation användas, d. v. s. ett eller flera namn upprepas en eller flera gånger. Skulle en röstsedel icke vara helt utfylld, skall den vid röstuppräknings behandlas som utfylld på det sätt, att de uppförda namnen upprepas i ordning uppifrån så långt och så många gånger, som behöfves för utfyllningen.

6. Vid röstuppräknings undersökes först, huru många röster hvarje kandidat har fått. Dernäst sammanlägges för hvarje lista alla röster, som fallit på listans kandidater. De på så sätt erhållna summorna kallas resp. »kandidaternas röstetal» och »listornas röstetal».

De röster, som gifvits på ett namn utom listorna, betraktas både som ifrågasvarande kandidats röstetal och som ett list-röstetal.

7. De representantplatser, som skola besättas, fördelas på listorna i proportion till dessas röstetal på det sätt, som här nedan föreskrifves:

Man dividerar det samlade antalet afgifna röster med representantplatsernas antal, ökad med 1. Med den derigenom erhållna qvotens hela tal, ökad med 1, divideras hvarje listas röstetal, och listorna få sig tilldelade de antal representantplatser, som de hela talen i de genom dessa divisioner erhållna qvoterna angifva.

Visar det sig, att icke samtliga representantplatser härigenom äro fördelade mellan listorna, divideras hvarje listas röstetal först med antalet af de listan tilldelade representantplatserna, ökad med 1, derpå, om så behöfves, med samma tal, ökad med 2 o. s. v. Af qvoterna — oafsedt genom hvilken af dessa divisioner de erhållits — numreras ett antal, som svarar mot antalet icke fördelade representantplatser, så att den största får n:o 1, den näst största n:o 2 o. s. v. Divisionerna måste fortsättas, tills det visat sig, att ingen qvot i en följande qvot-serie är större än den sista nummerade qvoten, som benämnes delningstalet. Så, som de nummerade qvoterna fördela sig på liströstetalen, fördelas de resterande representantplatserna på listorna.

8. Skulle vid sådant tillvägagångssätt, som i punkt 7 sagts, flera listor komma att konkurrera om en plats, tillfaller platsen den af de konkurrerande listorna, hvars röstetal är störst. Ha de samma röstetal, afgör lotten.

Skulle en lista få flera platser, än den har kandidater, äro dess kandidater att betrakta som på förhand valda och de öfriga platserna fördelas på öfriga listor på ofvan anförda lätt.

9. Hvarje listas platser besättas med dem af dess kandidater, som fått de flesta rösterna, i ordning efter deras röstetal och vid lika röstetal efter deras ordning på listan.

Listans öfriga kandidater intill samma antal som dess representanter utgöra dess suppleanter i den på samma sätt bestämda ordningen.

10. För så vidt de ofvan i mom. 4 omtalade officiella vallistorna tryckas som röstsedlar, skola de ha den utstyrsel, som i § 5 mom. 1 och i nyssnämnda mom. 4 är angifven. Andra tryckta röstsedlar få icke under valet eller under de senaste fjorton dagarne före detsamma bringas i omlopp. Ej heller får åt andra

röstsedlar gifvas samma utstyrsel som åt de officiella listorna. Öfverträdelse häraf åtalas som ordningsmål och straffas med böter.

Der det proportionella valsystemet är infördt, användes det fortfarande vid följande val, derest icke »Repräsentantskabet» inom 6 månader före ett val beslutat att afskaffa detsamma och ny begäran i öfverensstämmelse med ingressen till denna paragraf icke inkommer.

§ 7.

(Handlar om protokollföringen vid valet.)

§ 8.

Innan december månads utgång sammanträda representanterna för att under ledning af den fungerande ordföranden bland sig välja »Formænd» och högst lika många »Formandsuppleanter». Om det begäres af minst 4 representanter, användas härvid i tillämpliga delar reglerna i § 6 mom. 2, punkt 1 och 4, samt mom. 5—9, dock så, att ingen förslagslista behöfver vara undertecknad af flera än 3 representanter. Får en »Formand» ingen suppleant genom tillämpning af regeln i § 6 mom. 9, så utses suppleant för honom genom vanligt flertalsval.

Vid samma möte och under samma ledning försiggå derefter de i § 13 omtalade valen för följande år.

R ä t t e l s e

i motionen i Andra Kammaren n:o 28.

Sid. 11 rad. 20 *står*: eller hindrar någon att återgå till arbete
läs: eller hindra någon att återgå till arbetet

Rättelser

i motionen n:o 42 i Andra Kammaren:

Sid. 10 rad. 14 och 5 nedifrån *står*: 2 kronor, *läs*: 50 öre.

7 nedifrån *står*: 26 kronor, *läs*: 6 kronor 50 öre.

R ä t t e l s e

i motion n:o 54 i Andra Kammarén.

Sid. 2 rad 11 nedifrån *står*: en tredjedel
läs: två tredjedelar

Rättelser:

i motionen i Andra Kammaren n:o 122:

Sid. 1 rad. 10 *står*: stiftelserna
läs: stiftsstyrelserna

i motionen i Andra Kammaren n:o 123:

Sid. 5 rad. 10 *står*: elementers
läs: elementets
